

УДК: 321.011(497.6):323.1(=163.42)“18/19“
Примљено: 7. јула 2010.
Прихваћено: 30. августа 2010.
Прегледни рад

Српска политичка мисао
број 3/2010.
год. 17, vol. 29.
стр. 305-316.

Дарко Гавриловић

*Факултет за европске правно-политичке студије,
Универзитет Сингидунум, Нови Сад*

КОНСТРУКЦИЈА МИТА О БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ КАО ХРВАТСКИМ ЗЕМЉАМА ДО ПОЛОВИНЕ 20. ВЕКА

Сажетак

У раду се истражује политички митолошки конструкт хрватског национализма везан за Босну и Херцеговину као хрватске земље. Овај конструкт ћу настојати да докажем бројним примерима из политичких образаца хрватских националистичких вођа и идеолога који су били натопљени митским садржајима везаним за ову тему попут „мита о чуварима капија цивилизације“, „мита о граници на Дрини“ и „мита о Хрватима као јединим становницима Босне и Херцеговине.“

Кључне речи: политички митови, Босна и Херцеговина, хрватски национализам, Анте Старчевић, Стјепан Радић.

ПОЛИТИЧКИ МИТСКИ КОНСТРУКТИ

Мит и политика су нераскидиво повезани, јер се политика не може ни замислити без употребе митова . У сваком случају језик дневне политике је толико повезан и у тој мери испреплетан са митским, да га је без овог „натприродног“ односно „ирационалног“ елемента готово немогуће разумети. Намера ми је да у овом раду посветим пажњу неким митовима национализма чија је сврха била да људе учине свеснијим да постоји национална димензија која их окружује са свих страна и која је, по њима била, природни део живота. Погодно тло за настанак ових митова треба тражити у европским земљама и Сједињеним Америчким Државама на крају

18. века, када је побуњеној буржоазији, која је почела да заузима све истакнутије место у свету економије али не и власти, требао мит око којег би могла да окупи шире масе и на чему би могла да заснује нову веру у нови облик, њој одговарајућег, државног уређења. То је требао да буде мит који ће да обећава стабилизацију и легитимитет, али да истовремено са својим драматичним тумачењем прелома захтева дубоку и праведну друштвену промену. Због тога су идеолози национализма кренули да копају по рудокопима сопствене прошлости и духовног наслеђа и да бирају оно што је могло да у највећој мери одговара политичким потребама. Наравно, тамо где створитељи митова нису успели да “пронађу” славну прошлост окретали су се томе да поразе претварају у победе и клонуће у спасење, окренули су се идејама које су на најгрубљи начин повезали са оним што је великој већини Европљана на крају 18. века било заједничко, а то је хришћанство. Створитељи митова национализма користили су се појмовима и симболима које су узимали како из Новог тако и из Старог завета. Још у Старом завету присутни појмови „изабрани народ“ и „обећана земља“ које су касније хришћани прилагодили себи, оживели су у националистичкој идеологији. Попут ових митова настала су још три једнако важна мита које су идеолози национализма црпели из Старог и Новог завета, а то су „мит о непријатељу“, „мит о смрти“ и „мит о спаситељу“.¹⁾ Они су се, према потреби, до данас, често преплитали са првоспоменута два мита, што је националним вођама давало легитимитет одласка у ратове, оправдање за убијање и смрт, апсолутну политичку инструментализацију и освајање нових територија. Гранајући се на религијској традицији ови митови су успели да дођу до срца најширих слојева који су их искрено прихватили пошто су им, осим економског побољшања, нудили и душевну храну толико потребну њиховој немоћи. Они су у себи носили окрепљујуће мисли о припадности, о величини и значају свога народа и своје земље, о томе да је смрт у име нације постала дубоко смислена, да је вођа нације безгрешан и да у себи носи оне генетске кодове које су носили такве моралне и духовне величине, на првом месту попут Мојсија и Христа, а потом, током средњег века, њихови славни преци претворени у националне хероје чија дела су креатори митови користили у савременој националној борби. Крајњи циљ свих споменутих митова био је једноставан - требало је мобилисати незаинтересоване масе на тај начин да се код њих пробуди национални понос, готово да се обичан, мали човек, који је жељан да докаже како није

1) Више о митовима национализма који се односе на мит о непријатељу и мит о смрти види код Гроф Кристијан фон Кроко, *О немачким митовима*, Нови Сад 2001, стр. 9-53.

само један и безначајан, осети делом нечег јединственог и силног и да се тај пробуђени национални идентитет инструментализује било у смеру заузимања власти, консолидације националне државе или стварања односно ширења државне територије. У сваком случају национализам је за собом повлачио снажне митове у којима је „крв“ народа била нераздвојно помешана са „тлом“ националне територије.²⁾ На Балкану (пре свега када је реч о бившој Југославији) ови механизми су једним делом истражени и више аутора је јасно показало у којој мери су митови били инструменти званичне политике од друге половине 19-ог па до краја 20-ог века.

Научно истраживање политичке митологије мора да пође од потребе да истражи и укаже на позицију *политичке идеологије* која стоји иза политичких митова (особито је то важно данас у модерном времену када је значај политичких идеологија постао тако велики а последице њихове практичне делатности у много случаја поражавајуће) као и на њену потребу да властиту перцепцију политичке стварности гради и „обогаћује“ митолошким представама, а своје идеолошке поруке учини приступачним већем броју политичких конзументата стварајући лажну свест да су им нови идеолошки садржаји већ познати и прихватљиви. Одатле многе политичке митолошке представе у себи носе талог далеке, најчешће, средњовековне прошлости, за коју се митови каче и на основу које настоје да изграде слику о дуговечности нације или вишевековног права на територије.

Када историчари желе да објасне како је дошло до избијања недавних ратова у бившој Југославији многи спомињу погубне ефекте историјских митова у том региону. Приказивање историје којом се доказиве чињенице излажу дисторзији јесте митско. Ирелевантно је да ли је та дисторзија резултат незнања, сопствених жеља или намерне манипулације. У сваком случају, чињенично приказивање прошлости је веома пожељно и због тога је задатак професионалних историчара да пониште митове тако што ће избушити балоне „надуване“ прошлости и показати да у њима нема ничег историјски тачног.

У овом раду обрадити ћу један од митова који говоре о обећаној земљи а који као такав, у ствари, задира у територије других народа. Тај мит је присутан у митској конструкцији хрватског национализма и односи се на припадност Босне и Херцеговине хрватској држави. Оваква врста митова национализма служила је првенствено као мобилишући фактор за освајачке ратове или агре-

2) Дарко Гавриловић, *Удари судбине - Политички митови 20. века*, Нови Сад 2006, стр. 15.

сивну спољну политику а тек мањим делом када је у питању била одбрана сопствене нације и територије.

У том контексту, ни Словенци нису остали имуни на вишемиленијумско растезање сопствене историје. Представници њихове аутохтоне школе тврде да Словенце треба доводити у директну везу са Венетима, при томе инсистирајући на томе да је њихова веза генетичке природе и да представља једну континуирану развојну линију која омогућава Словенцима да као народ постоје 2000 година. Жеља да се њихов народ прикаже као „изабрани народ велике историје“ а земља да буде „обећана и далеко ширих граница“ добио је своје место у маштањима да су земље које су настајивали Словени у 9. веку а које су биле три пута веће од данашње Словеније и које управо ту земљу држе у свом географском средишту, још у то време биле словеначке земље. Оне не само што су биле три пута веће од Словеније већ су и на северу досезале до Донаве између Дунава и Линца. Све те просторе, по поменутој маштарији, насељавали су Словенци заузевши тако и велики део данашње Аустрије, при томе занемаривши да се ту радило о подунавским Словенима које у оквирима својих националистичких представа радо својатају и Словаци. Због тога не треба да чуди зашто су изјаве словеначких политичара 1991. године у време проглашења независности Словеније у себи садржале митске представе о томе како је коначно остварен „хиљадугодишњи словеначки сан“, „давна жеља свих Словенаца“ још од времена Карантаније, за чије становнике добро знамо да их није могуће изједначити у националном смислу са данашњим Словенцима, јер и само име је у потпуности другачије (Карантанци – Словенци), а читава научно заснована словеначка историографска јавност данас је спремна да потврди како је тврђња да је Карантанија била прва словеначка држава у ствари била „интелектуална конструкција“ словеначких препородитеља с краја 18. века, дакле, у време када су Словенци почели да обликују у модеран народ.³⁾

ПОЛИТИЧКИ МИТСКИ КОНСТРУКТ О ОБЕЋАНОЈ ЗЕМЉИ И ГРАНИЦИ НА ДРИНИ ХРВАТскоГ НАЦИОНАЛИЗМА

Хрватски праваши су веома рано, још у другој половини 19-ог века, створили мит о припадности Босне и Херцеговине хрватској држави и о томе како су сви становници Босне и Херцеговине

3) Matjaž Klemenčič, „Ustanovitev slovenske države – Davna želja vseh Slovencev?“, *Zbornik Mitsko in stereotipno v slovenskem pogledu na zgodovino*, стр. 84, 85.

Хрвати. У хрватској политичкој јавности, али и међу неким муслиманским политичарима у 20-ом веку у оквиру овог мита појавила се конструкција да је током хиљадугодишње историје постојала граница на Дрини која је била не само граница средњевековне хрватске државе већ и граница између Истока и Запада, православља и католичанства, варварства и цивилизације, светла и таме.

Већ педесетих година 19-ог века, Анте Старчевић је развио своју хрватску националноинтеграцијску идеологију у оквиру које је заменио свој антагонистички став према босанским муслиманима с тезом да су они у ствари »цвијет хрватског народа«, док је постојање Срба негирано западно од Дрине. Анте Старчевић је још 1852. иступио у Народним новинама негирајући српство, а пре њега то је урадио Јосип Мароичић каснији генерал који је тврдио да у „Војводству Србије постоје источни Срби, али је тврдио да одавно постоје и Хрвати с различитим религијама, које се под тим именом боре на многим ратиштима, без обзира на то да ли су Грци или католици.“⁴⁾ Старчевић је, дакле, као и његов сарадник Еуген Кватерник, одбацивао јужнословенски оквир хрватства и настојао да све Јужне Словене из Хрватске и Босне и Херцеговине прогласи Хрватима. Његову идеју да су Босна и Херцеговина хрватске земље нису само прихватили његови праваши већ се она пренела и на друге хрватске политичаре па и на најутицајнијег хрватског политичара у Краљевини СХС- Стјепана Радића.

Прве гласније идеје о томе да је хрватска граница на Дрини раширила је Чиста странка права⁵⁾, једна од политичких струја израслих из Странке права након смрти Анте Старчевића. Њихово државноправно схватање негирало је постојање било којег другог народа на територији Хрватске, Славоније и Босне и Херцеговине. Противсрпски смер почео је да добија на замаху, а хрватска свест је, по правашким новинама »оживјела крепким животом у целом нашем народу, од Триглава до Балкана, од Адрије до Дрине.«⁶⁾ Тако је свим правашима, граница на Дрини постала граница између Хрвата и Срба.

И већ споменути Стјепан Радић је од самих почетака бављења политиком подржавао Старчевићеву државотворну политику када је било речи о границама, али никада није мрзео Србе. За разлику од Старчевића, Радић је био за сарадњу са Србима али под

4) Василије Крстић, *Историја Срба у Хрватској и Славонији 1848-1914*, Београд, 1991, стр. 56.

5) Такозвани франковци. Назив су добили по своме вођи Јосипу Франку.

6) Mirijana Gross, *Izvorno pravaštvo*, Zagreb, 2000, стр. 590-592.

условима које је јасно написао у својој књизи »Слованска политика в Хабсбургске монархии« коју је још 1901. однео у Праг, а у Хрватској објавио 1906-е године. По њему, да би се провела »словенска политика« требало је да се изврши измирење између Истока и Запада, а то је могло да се деси само ако би Србија тражила проширења на истоку у Новом Пазару и никако »на рачун Хрвата« којима би требале да припадну Босна и Херцеговина. Стјепанов брат Антон, покренуо је политички лист »Дом« 1899. године који је требао, према идеји оснивача, да политички освести хрватско сељаштво. Већ у првом броју, на насловној страни, нашао се територијални идеал браће Радић и то представљен као географска карта хрватских земаља које би хрватска држава требала да обухвата а то су: Банска Хрватска, Славонија, Далмација, Истра, Босна и Херцеговина, Бока и Срем до Земуна.⁷⁾

Радић је, слично Франковим правашима, а стојећи на темељима хрватског државног права, 1907. године писао већи број чланака у којима је тврдио да Босна и Херцеговина »припада несумњиво, по државном праву, хрватској држави.«⁸⁾ Пошто се још од школских дана налазио под снажним утицајем идеја Анте Старчевића који је сматрао да у Босни и Херцеговини живе само Хрвати и да је Босна и Херцеговина хрватска земља, Радић је истицао да у тим покрајинама »живе сами Хрвати«, који говоре једним, и то »нашим хрватским језиком«, али да је народ подељен на три вере, тако да католици сматрају да су Хрвати, православни да су Срби, а муслимани да су Турци.⁹⁾ Он се, слично франковцима, надао да ће анексијом Босна и Херцеговина припасти Хрватској. На тај начин, мислио је Радић, требао је да ојача положај Хрватске и читавог словенског света у Монархији, што би проузроковало промене Аустро – Угарске изнутра у смислу њеног »славизирања и претварања у праву славенску царевину.«¹⁰⁾

Насупрот интересима хрватског национализма стајали су српски национални интереси. У њихову одбрану укључио се и један део историчара, али и други научници. У време анексије Босне и Херцеговине од стране Аустро-Угарске 1908. године, у ову борбу је својим радом ушао и Јован Цвијић. Када је због анексије у Србији настала узаврела атмосфера, јер су српски националисти Босну

7) *Дом* 1/12.12 1899. у Дарко Гавриловић, *Стјепан Радић и Срби*, Сплит, 2002, стр. 55.

8) Стјепан Радић: »Босна и Херцеговина« у књизи *Политички списи*, Загреб, 1971, стр. 285, 286.

9) Исто.

10) *Дом*, 34/ 22. VIII 1908, стр. 4.

смагнали својом земљом, Јован Цвијић је у брошури под насловом „Анексија Босне и Херцеговине и српски проблем“ Босну прогласио искључиво српском земљом. Идеологем у тадашњој српској историографији добијао је блаже и софистицираније формуле, као што је на пример она, да је Босна српска држава од старине јер су се средњовековни босански краљеви крунили српском круном. Према Цвијићу, и поменутом му спису, Босна и Херцеговина су „области чисто српске расе“, да би текст завршио претњом „српски се проблем мора решити силом. Обе српске државице морају се поглавито војно и просветно најживље спремати, одржавати националну енергију у завојеваним деловима српскога народа и прву, иоле повољну, прилику употребити да расправљају српско питање с Аустро-Угарском.“¹¹⁾

Чврсто стојећи на становишту да Босна и Херцеговина требају припасти Хрватској и да је због тога анексија оправдан чин, Радић је крајем 1908. године написао брошуру «Живо хрватско право на Босну и Херцеговину». У њој, он је настојао да докаже како је Босна и Херцеговина «била језгром старој хрватској држави и да се нарочито за данашњу Босну све до Врбаса даде неприепорно доказати територијално право хрватске државе.»¹²⁾ Овде се он позивао на хрватско државно право којим би Хрвати требали „дјеловати све то снажније и успјешније“ у циљу „да Босну – Херцеговину не само уређеном држимо, него задовољном и сретном учинимо.“¹³⁾ Радић је оптуживао Србију чија су настојања за припојењем Босне и Херцеговине у време пре анексије била „жива и јака“ да се „сама одрекла својих политичких тежња и само да придобије муслимане, почела радити за то, да се на Босну – Херцеговину опет протегне суверенитет турског султана ... Овај поступак нехотице човјека сјећа на библијску слику Саломонова суда ... Хрватска и Србија то су те двије жене. Србија већ пуних тридесет година тражи да се дијете убије тј. да се преда Турској, а Хрватска као права мати небројено пута је изјавила да је боље, нека Босна буде и у Србији, него да опет дође под Турску. Ова чињеница доказује непобитно хрватско право на Босну.“¹⁴⁾

Очито је Радић појам народног јединства тумачио тако да су сви становници Хрватске и Босне и Херцеговине у бити један народ, хрватски народ. Он је схватио да се, у његово време, Бошњаци

11) Јован Цвијић, *Анексија Босне и Херцеговине и српски проблем*, Београд 1908, стр. 62.

12) Стјепан Радић, *Живо хрватско право на Босну и Херцеговину*, Загреб, 1908, стр. 29.

13) Исто, стр. 23.

14) Исто, стр. 39.

још нису у целини национално определили, те је због тога осетио потребним да код њих шири хрватску државну мисао у циљу да Хрвати добију апсолутну превагу у Босни и Херцеговини. У смислу тих идеја, он је јавно истицао: „Ми Хрвати имадемо не једнострано него десетеространо право на Босну!“¹⁵⁾

Мада Стјепан Радић никада није мрзео Србе већ их је, према политичкој потреби видео понекад као непријатеље а понекад и као сараднике, његова мисао о Босни и Херцеговини као хрватској земљи надживела га је, а неостварени идеал хрватских националиста да се створи независна хрватска држава и у њеним оквирима Босна и Херцеговина која би требала да буде национално чиста кулминирао је крвавом фрустрацијом за време Другог светског рата када је један део хрватских националиста преузео на себе улогу ширитеља мржње против Срба. Међу њима је био дугогодишњи председник Матице хрватске, географ, геополитичар и универзитетски професор Филип Лукас који је у „Земљовиду НДХ“ из 1941. године између осталог писао да Хрвати и Срби представљају супротне расне типове, али да и Црногорци припадају хрватском расном типу. У својој „Повијести Босне и Херцеговине“ он је подвукао своје виђење разлика између Срба и Хрвата: „Разлике у геопсихи једних и других не могу уклонити никакве језичке сродности, већ су они стајали за све доба свога развоја у психичком погледу леђима окренути једни прاما другима“.¹⁶⁾ Некадашњи потпредседник Владе Независне државе Хрватске, иначе муслиман, Џафер –бег Куленовић је као емигрант, после Другог светског рата, у Сирији на једнако острашћен начин објашњавао да је „од давних давнина граница између Босне и Србије Дрина ... Ова се је повијесна граница одржала столећима и била је граница ... између два народа, различита одгоја и различитих погледа ... Србијанци желе безобзирно владати и господарити, а ми хоћемо да живимо потпуно равноправни с истим правима и дужностима.“¹⁷⁾ Усташе и њихови симпатизери су мит о обећаној земљи засновали на тезама да се историја Хрватске дешавала на граници светова па су самим тим и Хрвати добили митску улогу у тој борби. Старчевићева мисао да вера не мења расу са успехом је функционисала у усташком нараштају касних тридесетих и током четрдесетих година 20-ог века. На тај начин она је убрзано припремала терен за довршење

15) Стјепан Радић, Јосип Предавец, Фрањо Новљан, *Господарство – просејета – политика*, Загреб, 1910. стр. 146.

16) Ivo Goldstein, *Granica na Drini – značenje i razvoj mitologema, Historijski mitovi na Balkanu*, Sarajevo, 2003, стр. 117, 118.

17) Isto, стр. 127.

етничке хомогености и стварање националне државе у коју је требало да буде укључена Босна и Херцеговина и муслимани. У том смислу писао је за време Другог светског рата Драгутин Камбер, римокатолички свештеник у Босни и Херцеговини да „Хрватска мора преобликовати своју културну стратегију у смјеру комуникације с традицијом ислама јер је из властите повијести научила да ју је судар вјерских свјетова биолошки раздробило и умањило“ и да је страдао „католички и муслимански дио хрватског народа.“ Судар свјетова који тежи „утакмици у вјерским и етничким добрима“ може „посве отупити оштрицу мача“ те припомоћи да се „уклоне и вањске поводе и нутарње предрасуде и препреке, те омогућити, да се на подлози широке вјерске сношљивости изгради чврсто хрватско народно и државно јединство.“ Хрватски културни простор којим циркулишу две културне праксе, према Камберу, митски је утеловљен у слици „мостова и према Западу и према Истоку“ мостова који су корисни и за државну и за националну кохезију.¹⁸⁾

Да би се ојачао митски конструкт на основу којег су Босна и Херцеговина хрватске земље неопходно је било креирати мит о Хрватима као „чуварима капија цивилизованог света.“¹⁹⁾ На његовом подизању радили су екстремни хрватски националисти током читавог 20. века, а са посебном пажњом њега је користила Независна држава Хрватска и касније усташка емиграција. За њих је река Дрина била хиљадугодишња граница између Запада и Истока, католичанства и православља, светлости и мрака. Овај митологем први пут је настао у оквиру Чисте странке права чије је државно-правно схватање националних проблема негирало постојање било ког другог народа на територијама Хрватске, Славоније и Босне и Херцеговине, осим хрватског народа. Изашавши изван оквира политичких правашких теорија, овај мит је ушао и у радове Милана Шуфлаја²⁰⁾ и то двадесетих година прошлог века, а дефинитивно се обликовао у кругу усташке емиграције. Тако је „Граница на Дрини“ заправо постала само један идеолошки образац у којем су окренуте неке идеолошке поставке вође хрватских праваша Анте

18) Драгутин Камбер, „Муслимани и католици, двије вјерске скупине Хрвата у прошлости и сада у заједничкој националној држави“, *Стремност*, Загреб 23.8 1944, у Нада Кисић Колановић, „Исламска варијанта у морфологији културе НДХ 1941-1945“, *Часопис за савремену повијест* 1/2007, стр. 66.

19) Овај митски конструкт присутан је код свих народа који су се нашли на удару оних који су припадали другим културним и цивилизацијским круговима. На пример, код Срба „мит о чуварима капија цивилизације“ везује се највише за Косовски епски циклус.

20) За време постојања Независне државе Хрватске Милан Шуфлај је био слављен. Његове заслуге су величане, приређиване су вечери сећања где је обележавана његова смрт „од туђинске руке“.

Старчевића: спремно је преузета Старчевићева теза о муслиманима као „двигету хрватског народа“, али је на његов антагонистички став према Србима, придодана мржња према Србији и целокупном српском националном корпусу.²¹⁾ Дрина је, по творцима овог мита, требала да буде бедем католичанства према православљу, а означавала је и границу територија на којем је требало реализовати план о будућности српског, православног становништва у Независној држави Хрватској.²²⁾ У интервју једном талијанском новинару 14. Апила 1941 године, само дан пре него што ће ући у Загреб, будући поглавник НДХ Анте Павелић је изјавио: „Природна граница двију држава – Хрватске и Србије – је на Дрини и остаје иста као и она која је дијелила Источну империју од Западне империје.“²³⁾ Овај мит су, по успостављању НДХ, у далеку прошлост интензивно почели да смештају листови *Спремност* и *Усташа*. У првим бројевима оба часописа, на ударним местима, тврдило се да је Дрина још у 10-ом веку, у време краља Томислав, била источна граница Хрватске, а у другом броју листа *Усташа* у чланку „Дрина опет дијели два свијета“ славодобитно се констатује да „Дрина опет дијели два свијета, двије културе, двије вјере, два схваћања.“²⁴⁾

Након Другог светског рата у усташкој „другој емиграцији“²⁵⁾ мит о Дрини је од „капије цивилизације“ постао средство чежње, носталгије, отпора и жеље за осветом о чему су сведочили многи прозни радови и песме који – мада књижевно танки али идеолошки јасно постављени – су место пронашли нарочито у часопису „Дрина“ који је основао Вјекослав Макс Лубурић за време рата најозлоглашенији представник усташког терора.²⁶⁾ Њихов политички програм у себи је понео само срце мита о Дрини. О томе је најјасније говорио сам Лубурић: „Наше је име наш програм, а зовемо се Дрина. Ту је цијели наш програм. Ни мање, ни више. То је програм за миленије и за све Хрвате... Рекло се је, да гајимо култ

21) I. Goldstein, наведено дело, стр. 115.

22) Мада план никада није био написан у стварности је био спровођен а то је значило да треба трећину Срба побити, трећину протерати у Србију а трећину присилити на прелаз на католичку вероисповест. Према Goldsteinu умеренији део усташа био је за масовне депортације и покатоличавање док је „тврда језгра“ с Павелићем и емигрантима повратницима на челу заступала „употребу свих средстава, па и најстрашнијих“ (из једног Павелићевог уводника 1932. у листу „Усташа“), дакле убијања. I. Goldstein, наведено дело, стр. 123.

23) *Il Giornale d'Italia*, 15.4 1941 у I. Goldstein, наведено дело, стр. 119.

24) Подаци се могу пронаћи у следећим бројевима листова *Усташа* бр. 1 и 2, 1941; *Спремност – мисао и воља усташке Хрватске*, бр. 1. 1942.

25) Прва емиграција била је за време Краљевине Југославије.

26) Ленгел – Кризман, *Терор*, 10; *Тко је тко у НДХ*, стр. 62, 63, 90, 240-242.

Дрине и ми се нисмо бранили. Звали су нас фанатичима и нисмо се увриједили. Оптужили су нас да смо за тај програм убијали и дали се убијати и ми смо то признали.“²⁷⁾

Дакле, бити „чуваром капије“ значило је бити делом нације која је у исто време саставни део „истинске цивилизације“ али и која представља њено најистуреније упориште, што јој као таквој „даје“ не само „историјско право“ већ и „етничко право“ на земљу која је последњи пут била хрватска земља у раном средњем веку. Како су капије биле нападане кроз читаву историју од стране мрачних сила тако је та група - нација била одабрана од стране самог „божанског провиђења“ да се жртвује како би спасила велику цивилизацију којој припада. У тој мартиролошкој верзији мит је добио месијанске призвук: нација се доживела као колективни Исус Христ, који свој живот жртвује за друге.²⁸⁾

Darko Gavrilovic

CONSTRUCTIONS OF THE MYTH ABOUT BOSNIA AND HERZEGOVINA AS CROAT LANDS SINCE THE MID OF 20TH CENTURY

Summary

Depicted below is the relationship between assumptions through use of myths and stereotypes as opposed to historical awareness. Mythic conceptions are a consequence of historical ideologization and of interconnection of diverse “ideological networks.” This article examines firmly established notions of Croat national myths, with the emphasis on regional history, in fact on Bosnia and Herzegovina. It is presumed that this national history prevailed in the Middle Ages as it does in the Modern Age, with Croatian national myths depicting a past that

27) Генерал Дрињанин (Макс Лубурић је себе звао Генерал Дрињанин мада се никада није борио на Дрини), Отац Доминик Мандић утврђује границу на Дрини, у: *Дрина*, Мадрид 1963, бр. 1, стр. 9, код I. Goldstein, наведено дело, стр. 127.

28) О колективном повезивању нације са Христом један од задивљујућих примера у историји, осим Срба који су се томе приближили креирајући митове на циклусу песама о боју на Косову пољу, пружа пољски национализам. Наиме, пољски устанци раног 19. века имали су за циљ да обнове разапету политичку заједницу Пољска – Литванија. Били су вођени мистичним сликама романтичарске поезије са уверењем да ће Пољска, „Христ међу нацијама“, имати свој „Трећи дан“:

Здраво Христе, Ти Господару људи!

Пољска Твојим стопама ходи

Као Ти пати, на Твоје позиве

Као Ти, устаће опет.“

Норман Дејвис, *Европа – једна историја*, Нови Сад 2005, стр. 826.

had never occurred. The Croatian creators of myths of nationalism exploited the ideas and symbols imported from national political myths. Resulting from this was the birth of five equally important myths ideologists of nationalism: the “Myth of the Enemy”, the “Myth of Death”, the “Myth of Chosen People”, the “Myths of Promised Land” and the “Myth of the Savior.” Since their creation, these myths, especially in our article, the Myth of Promised Land, have been exploited to provide national leaders with legitimacy for waging wars, providing justification for killing and deaths, absolute political instrumentalization and conquering new territories.

Key words: political myths, Bosnia and Herzegovina, Croatian nationalism, Ante Starcevic, Stjepan Radic

ЛИТЕРАТУРА

Монографије, расправе и чланци

- Гавриловић Дарко, *Удари судбине - Политички митови 20. века*, Нови Сад, 2006.
- Goldstein Ivo, *Granica na Drini – značenje i razvoj mitologema, Historijski mitovi na Balkanu*, Sarajevo, 2003.
- Gross Mirjana, *Izvorno pravaštvo*, Zagreb, 2000.
- Дејвис Норман, *Европа – једна историја*, Нови Сад, 2005.
- Кисић Колановић Нада, „Исламска варијанта у морфологији културе НДХ 1941-1945“, *Часопис за савремену повијест*, 1/2007.
- Klemenčič Matjaž, „Ustanovitev slovenske države – Davna želja vseh Slovencev?“, *Zbornik Mitsko in stereotipno v slovenskem pogledu na zgodovino*, Ljubljana, 2006.
- Крестић Василије, *Историја Срба у Хрватској и Славонији 1848-1914*, Београд, 1991.
- Фон Кроко гроф Кристијан, *О немачким митовима*, Нови Сад, 2001.
- Радић Стјепан, *Живо хрватско право на Босну и Херцеговину*, Загреб, 1908.
- Радић Стјепан, Јосип Предавец, Фрањо Новљан, *Господарство – просвјета – политика*, Загреб, 1910.
- Радић Стјепан, *Политички списи*, Загреб, 1971.
- Цвијић Јован, *Анексија Босне и Херцеговине и српски проблем*, Београд, 1908.

Периодика

- Дом* 1899, 1908.
- Дрина* 1963.
- Спремност* 1942, 1944.
- Усташа* 1941.